

מחשבה למעשה
בית מדרש ללימוד והוראת ההלכה
בראשות הרב בוטרמן שליט"א

בעלון השבוע...

חג השבועות // מעמד הר סיני - יסוד האמונה <
אלא אג הכה // המגנה בין חלה אלהי <
דיבור אמשה // אה"ר אלא ע <

את העלון ניתן לקרוא גם בכתובת www.kollet.org.il

חג השבועות

מעמד הר סיני - יסוד האמונה

ראש הכולל הרב אלדד בוטרמן שליט"א

תהיה התורה נסוחה על יד השני או יכנס בלבנו ספק על זה, אבל כשהגיענו ביאור התורה מפי הגבורה לאזנינו ועינינו רואות אין שם אמצעי נכחיש כל חולק וכל מספק ונשקר אותו ולא יועילה אות ולא יצילה מידינו מופת. שאנחנו היודעים ועדים בשקרותו ובפחזותו. זה הוא שנאמר במעמד ההוא (יתרו יט) וגם בך יאמינו לעולם. עכ"ל. ומתבאר ברמב"ן טעם מצוה זו, שהיא יסוד האמונה, שרק בזכות מעמד הר סיני אין שום אפשרות להכחיש את אמת תורתנו. ויש להוסיף לדבריו את דברי הרמב"ם בפרק ח מהלכות יסודי התורה שביאר את טעם אמונתנו בנבואת משרע"ה, לא מפני האותות שעשה, שקרע לנו את הים והוריד לנו את המן. אלא מפני 'שעינינו ראו ולא זר, ואוזנינו שמעו ולא אחר האש והקולות והלפידים והוא נגש אל הערפל והקול מדבר אליו ואנו שומעים משה משה לך אמור להן כך וכך' עכ"ל. והם הם הדברים, שמעמד הר סיני הוא יסוד אמונתנו שלא ניתן להכחישו. וברמב"ן עה"ת (שם) כתב, שמצוה זו יש בה מצות עשה - לזכור מעמד הר סיני. ומצות ל"ת - כפי שכתוב רק השמר לך וכו'.

וע"פ דברי הראשונים ניתן לבאר כוונת המג"א [סימן ס' סק"ב] בשם הכתבים, וז"ל: "איתא בכוונות ובכתבים והזכירות הללו הם מ"ע לכן כשיאמר ובנו בחרת יזכור מ"ת, וקרבתנו מעמד הר סיני, לשמך הגדול מעשה עמלק שאין השם שלם, להודות לך הפה לא נברא רק להודות ולא לדבר לשון הרע וזהו זכירת מעשה מרים, וזכרתם את כל מצות ה' זהו שבת ששקולה כנגד כל המצות וכשאומר והביאנו לשלום מארבע כנפות הארץ יניח הכנפות של הטלית שעל כתפיו ליפול למטה עכ"ל". ויל"ע מדוע יש להזכיר דוקא מעמד הר סיני לפני אמירת ק"ש.

ואפשר שביאור הדברים כך הוא: כתב הרמח"ל בדעת

בחומש דברים בפרשת דברים (ד, ט-י) נאמר: 'רק השמר לך ושמר נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחרב'. ופשוטו של מקרא עוסק בזכירת מעמד הר סיני, שמצווים אנו לזכור לעולם ועד. וכן כתב הרמב"ם באגרת תימן וז"ל: 'שצונו הקדוש ברוך הוא לזכור תמיד, וגם הזהירנו מלשכחו אותו, וצונו ללמד אותו לבנינו כדי שיגדלו על תלמודו, הוא מה שנאמר: 'רק השמר לך....' וראוי לכם, אחינו, שתגדלו בניכם על המעמד ההוא הגדול, ותספרו בתוך קהל ועדה גדולתו והדורו שהוא עמוד שהאמונה סובבת עליו, והטענה המביאה לידי אמת, וגדלו המעמד ההוא על כל גדולה כמו שגדלו הקדוש ברוך הוא... ודעו אחינו בברית הזאת ובסברה הזאת, שהדבר הגדול הזה שנראה במציאות שהעיד עליו מבחר כל העדים שלא היה מקודם כמוהו וכן לא יהיה אחריו כמוהו, והוא שתשמע אומה אחת בכללה דבור הקדוש ברוך הוא ושתראה כבודו עין בעין, ודבר זה היה שתתחזק האמונה חזק שלא ישנהו משנה, ויגיע לנו על ידי האמת כדי להעמיד רגלינו לבל ימעדו אשורינו בעתות כאלו, כשיתחדש שום רוגז או שמד על יהודים חס וחלילה וכשתתגבר יד האנס... כדי שתעמדו בכל נסיון שיפגע בכם באחרית הימים, שלא יזוז לבבכם ולא תחטאו. עכ"ל בקיצור.

אמנם בספר המצוות לא מנה הרמב"ם מצוה זו במנין המצוות, וכבר השיג עליו הרמב"ן בהשגותיו לספר המצוות ששכח הרמב"ם ולא מנה מצוה זו. וכתב הרמב"ן טעם מצוה זו וז"ל: 'והכונה בזה גדולה מאד. שאם היו דברי תורה באים אצלנו מפי הנביא עליו השלום בלבד אף על פי שנתאמת אצלנו ענין נבואתו באותות ומופתים אם יקום בקרבנו נביא או חולם חלום בזמן מן הזמנים ויצונו בשום הפך מן התורה ונתן אלינו אות או מופת

תבונות, שלהכיר את הבורא ע"י מעשיו וגברותו וכמה גדול וחזק וכו', אין באפשרות שום בריה, ולית תפיסה ומחשבה ביה כלל. אבל להכיר את הבורא בדרך שלילה, דהיינו שהוא היחיד ואין אחר זולתו ואין שום כח בלעדיו וכו', בזה יש לנו תפיסה ויכולים אנו להבינו.

והנה עיקר הידיעה שהוא ואין בלתו נראה בחוש במעמד הר סיני וכפי שכתבו הראשונים הנ"ל, וזה עיקר האמונה כנ"ל. והדבר שם היה בידיעה חושית ולא באמונה. ולכן כשאנו באים לייחד שמו יש עלינו להיזכר במעמד הר סיני שהוא שורש האמונה שהוא ואין בלתו, ואז נוכל לייחד שמו בצורה ברורה.

עד כה עסקנו במעמד עצמו, ולא בתוכנו של המעמד. וכעת נעסוק קצת בתוכנו.

הנה, ידוע שאלפים שנים היה העולם רותת כלשון חז"ל, כי לא היה ברור שיעמוד על תילו והכל תלוי היה בקבלת מתן תורה. דהיינו, שאותם כ"ו דורות עד מתן תורה היו

בבחינת 'חסד ויתור' שהוא חסד שהעולם קיים בלא שום תמורה, ומאז מתן תורה העולם קיים בזכות קיום התורה והמצוות של עמ"י ולא 'בחסד ויתור', וכמובן שהחסד הגדול יותר זה מי שדואג לשני לפרנסה ולא מי שמאכילו לחם חינם [וכמבואר ענין זה באריכות בפחד יצחק על פסח], וזהו כ"ו כי לעולם חסדו המוזכרים בתהלים. ודבר זה גרם יום מתן תורה שאנו כביכול שותפים למעשה בראשית כמבואר בחז"ל. והבאור הפשוט בזה, שהרי אין מלך בלא עם, ואין חפץ לה' דירה בתחתונים בלא

שיעשו רצונו וממילא כל הבריאה תלויה בקיום התורה ומצוות ולא בשום דבר זולת זה.

ולצערינו, הדבר הנעלה כ"כ והפשוט כ"כ בדורות קודמים, בדורנו אין הדבר כן. ואם פעם היה מושג 'תורה מונחת בקרן זוית' כעת המצב הוא ש'תורה כאיסקופה הנדרסת'. ונוסיף עד כמה התורה ולומדיה מחיה ומקיימת העולם כולו. ידועה קושיית הרמב"ם פ"ט מהלכות תשובה, איך מבטיחה התורה שאם נעשה את מצוותיו נזכה לגשם בעיתו והארץ תתן יבולה, הרי קיי"ל ששכר מצוה בהאי עלמא ליכא, כמבואר בגמ' קידושין מ: ואיך המתורה מבטיחה שכר עוה"ז על המצוות. ותי' הרמב"ם, שודאי שאין זה שכר על המצוה, אלא זה רק האפשרות שיתן לנו הבורא לקיים עוד מצוות ואין זה השכר על המצוה עצמה עיי"ש.

ויש להקשות, א"כ מדוע כיום עינינו רואות שדוקא אלו שעוסקים בתורה- אינם

משופעים בממון, ואילו האחרים- גרים בהיכלי השן? וכן הקשה הגר"ח מוואליץ בספרו 'רוח חיים' [אבות א, ג]. ותי', שהיות והשפע יורד לעולם רק דרך עוסקי התורה והמצוות, וכך ראוי לרדת לכל העולם, אם כן כאשר הם מרובים טוב להם וטוב לעולם. אך כאשר הם מועטים- השפע יורד רק לעולם ולהם לא נשאר השפע. ולעתיד לבוא יזכו גם בשכר זה שקיימו כל העולם כולו עיי"ש באורך.

והדברים מדברים בעד עצמם, ואין לנו להוסיף עליהם רק להתחזק באמונה הפשוטה והברורה מימים ימימה.

והבאור הפשוט בזה, שהרי אין מלך בלא עם, ואין חפץ לה' דירה בתחתונים בלא שיעשו רצונו וממילא כל הבריאה תלויה בקיום התורה ומצוות ולא בשום דבר זולת זה.

"והספר הזה כולו מצוטט ע"י ש"ס מהספר המדקדק והנסיים הנעשים אהם אספר כ"א מעשה ה' אשר עשה עמהם אהפא"א וספר כי החל א"ל אויביהם אפניהם אחיה וצוה איך גחאק האלף אהם ואין הספר הזה מצוטט ע"י ש"ס אדוקו זולג' קצ"ג מצוטט והעניי הקדמנה שהגח"א בהן הספר הכהנים ואל נש"א היאוכן ש"א והש"א"ן הספר הזה".

(הרמב"ן בהקדמתו אמונה המדקדק)

הרב יאיר כהן

שאל את הרב

המתנה בין חלב לבשר

גבינות קשות לרכות אבל הרמ"א מביא מנהג שכל גבינה קשה אין אוכלים אחריה אפי' בשר עוף כמו בגבינה אחר בשר ואע"פ שיש מקלים מ"מ טוב להחמיר. וכעין זה פסק גם המשנ"ב בסי' תצ"ד להצריך אחרי גבינה קשה להמתין ו' שעות ולברך ברהמ"ז.

ולגבי גבינה צהובה בזמנינו נחלקו הפוסקים האם דינה כגבינה קשה המבוארת ברמ"א (הגריש"א בקובץ תשובות א' נ"ח, וכן נהג הגרשז"א להחמיר לעצמו) או שרק בגבינות מתולעות או המיוצרות בתהליך ארוך של חצי שנה שהם קשות ביותר יש להחמיר ולא בגבינה צהובה שלנו (וכן דעת החזו"א, מעשה איש ח"ה עמ' כ"ב), ולעניין שאר גבינות קשות כגון 'בולגרית' וכדו' יש יותר מקום להקל וכל אחד יעשה כפי שיורו לו רבותיו.

חימום מאכלי חלב בתנור בשרי: מצוי היום תנורים שיש בהם "מצב פלטה" שבו אפשר להשהות מאכלים (מבושלים כל צורכם) לשבת בתוך התנור בחום קבוע שאינו משתנה עם פתיחת התנור (אגב- כל ההיתר הוא דווקא להניח מע"ש אבל בשבת עצמה אסור להחזיר לשם כלל), ושאלת רבים האם מותר להניח שם מאכלים חלביים לחממם אע"פ שתא התנור הוא בשרי. השו"ע בסי' צ"ב ס"ח מביא דין שהובא בתרוה"ד בשם תשו' הרא"ש: "מחבת של חלב שנתנו בכירה תחת קדירה של בשר הזיעה עולה ונבלע בקדירה ואוסרתה" ומקור הדין הוא ממשנה במסכת מכשירין פ"ב מ"ב שבית שיש בו בריכה עם מים טמאים- זיעת המים מכשירה לטומאה ומטמאת את כל הבית. ולמד מכאן הרא"ש שזיעה נחשבת כמשקה עצמו. ובדגול מרבבה כתב שכמו שהאדים עולים למעלה ואוסרים כך יש לחוש שאם החלב נמצא במקום סגור האדים יחזרו למטה ויאסרו גם את החלב עצמו. ולפי"ז יש לחוש בתנורים שלנו או במיקרוגל שלא לחמם דברים חלביים בתנור בשרי וכן להיפך משום שהתנור נאסר וגם חוזר ואוסר את המאכל, אלא שיש מקום להקל במקומות מסוימים שנפרט בהמשך:

מאכל יבש- הפמ"ג מסתפק האם במאכל יבש יש זיעה או לא (שאינן זיעתו זיעה) ומסביר האגרות משה שכל ספקו הוא באיסור חלב מותר וכדו' אבל ביבש ממש פשוט לו שגם כשיוצא זיעה אין זיעתו זיעה. אבל למעשה הוכיחו

מנהג ישראל לאכול בחג השבועות מאכלי חלב ומצינו טעמים רבים למנהג זה

ומפשטות דברי הרמ"א שמביא מנהג זה נראה שהמנהג הוא לאכול את מאכלי החלב באותה סעודה עצמה שאוכל בה בשר שבוצע פת אחת בשביל מאכלי החלב ואח"כ מביא פת חדשה בשביל לאוכלו עם הבשר.

ובשבוע שעבר הבאנו מדיני ומנהגי ההרחקה לבא לאכול חלב לאחר בשר והשבוע נביא אי"ה דיני ומנהגי ההמתנה לרוצה לאכול בשר לאחר חלב. וחימום מאכלי חלב בתנורים בשריים.

אכילת בשר אחרי גבינה: האוכל גבינה או אפי' השותה חלב (או"ה כלל מ' דין ח') ורוצה לאכול בשר 'עוף' צריך לעשות מספר פעולות כדי שלא יכשל בתערובת בשר וגבינה:

א. יש להסיר מהשולחן את כל הלחם ופרורי הפת שאכלו איתם בסעודת החלב וכמו כן להסיר את הסלטים שיש בהם חשש שהשתמשו בהם בכלים מלוכלכים מגבינה.

ב. חובה להביא כוסות נקיות ואין להשתמש באותם הכוסות.

ג. אם המלחיה היא כלי פתוח צריך להביא מלחיה בשרית (ובמלחיה סגורה אין חיוב להחליף).

ד. להחליף את המפה (ויש שהקלו בזה כשמקפיד להניח את המאכלים רק בתוך קערות ולא על המפה).

וכשעשה כל זאת די בזה ויכול לאכול 'עוף' באותה סעודה גם בלי המתנה כל שהיא ובלי לברך ברכת המזון, אבל אם רוצה לאכול 'בשר בקר' צריך להוסיף גם 'נטילה', קינוח והדחה' כדי לנקות את גופו:

נטילה- צריך לעיין ולראות שידי נקיות, והמנהג להקפיד תמיד לשטוף ידיים גם אם הידיים נקיות.

קינוח- צריך לאכול מאכל כל שהוא 'ולקנח בו פיו יפה', ומועילים לזה כל סוגי המאכלים חוץ מקמח תמרים וירקות שבטבעם אינם מנקים את השיניים.

הדחה- חוץ מהקינוח צריך גם להדיח את פיו ע"י שישתה מים או כל משקה אחר (ואם מדיח במים יכול גם לפלוט את המים מפיו בלי לבלוע משא"כ בשאר משקים אסור משום הפסד אוכלים).

גבינות קשות: אמנם לדעת השו"ע אין שום חילוק בין

במיקרוגל בשרי בשני כיסויים באופן חד פעמי משום שאין סבירות ששניהם ייקרעו. למדנו א"כ ב' מקרים להקל "בדיעבד": **א.** בתנור שאינו בן יומו **ב.** כשבישל בכלי מכוסה. ולגבי לכתחילה יש המורים שאם יצטרפו ב' תנאים יחד יהיה אפשר להקל כגון לבשל בכלי מכוסה אם התנור אינו בן יומו (וגם אח"כ לא יבשל בו בשר תוך כ"ד שעות). וכל מה שעסקנו עד כה כאשר אופה בתנור בשרי מאכל חלבי או להפך. אבל כאשר אופה בתנור מאכל פרווה הדבר קל יותר מפני שהוא מוגדר נ"ט בר נ"ט, דהיינו- שכל הדין שבשר הבלוע בכלי יכול לאסור דבר חלבי זה רק בתנאי שבצאתו מתוך הכלי הוא יפגוש מיד בחלב ממש אבל אם מניח דבר פרווה רותח בכלי בשרי (אפי' בן יומו) הטעם של הבשר נחלש בתוך המאכל ואין הוא יכול לאסור הלאה גם אם יערבו אותו כעת עם חלב ממש, אלא שלכתחילה אסור לבשל בתנור בשרי מאכל פרווה 'על מנת' לערב אותו עם חלב (ויש בזה כמה פרטי דינים ואין כאן מקומם). ולכן יש להקל לכתחילה לאפות חלה בתנור בשרי בן יומו אע"פ שכוונתו לאוכלה על חלב, משום שיש לצרף את הסברא שחלה היא דבר יבש וממילא אין לה זיעה ולכן מותר לעשות כן לכתחילה [אף שבדיני נ"ט בר נ"ט אין לבשל לכתחילה מאכל פרווה בכלי בשרי ב"י על דעת לאוכלו עם חלב, כמבואר ברמ"א סי' צ"ה ס"ב ואכ"מ].

האחרונים שודאי גם ביבש ממש זיעתו אוסרת שהרי הובא ברמ"א בסי' ק"ח ס"א "אם אפו או צלו איסור והיתר תחת מחבת א' מגולים אסור אפי' בדיעבד (מטעם ריחא) וכו' אבל בזה אחר זה אין לחוש א"כ הזיע המחבת משניהם שאז אסור אפי' בזה אחר זה". ומוכח משם שאפיה וצלייה ביבש זיעתם אוסרת. אלא שדייקו האחרונים שיש בכ"ז קולא ביבש שאנו אומרים שאפי' במקום סגור לא חוששים בסתמא לאדים אלא א"כ ראינו שיש אדים (כמו ששמע שם באפיה וצלייה), משא"כ בלח שחוששים בסתמא מספק שמא יש שם אדים ואסור מספק אפי' אם לא ראינו אדים בעיננו.

תנור שאינו בן יומו - כלל נקוט בידינו בכל הנוגע לאיסור הבלוע בכלי שאין הוא אוסר בדיעבד א"כ הוא 'בן יומו' כלומר שההיתר התבשל בתוכו בתוך כ"ד שעות מאז שבושל בו האיסור, וא"כ גם לגבי התנור אם הוא אינו בן יומו מבישול הבשר אמנם לכתחילה אין שום היתר לבשל בו חלב אבל בדיעבד אין הוא נאסר, (אלא שצריך לשים לב שהיתר זה לא נאמר לגבי דבר מאכל חלבי חריף כגון בצל חי וכדו').

מכוסה - אם בשעת הבישול כיסה את הכלי החלבי כתב הרמ"א שבדיעבד אין היא אוסרת או נאסרת כלל אבל בכל זאת לכתחילה כתב להחמיר בזה ובטעמו כתבו האחרונים שחשש שמא יפול הכיסוי ויאסור ומכאן נפוצה ההוראה שאפשר להקל אפי' לכתחילה לחמם חלבי

הרב אהרון דואר

דיבור למעשה

לה"ר ללא שם

איזה איש כיון המספר בזה, בכלל לשון הרע הוא". ובמקרה שהשומעים לא יבינו כלל על מי נסוב הסיפור, דנו גדולי הפוסקים, ולמעשה הכריע הגר"ח קניבסקי שאם ברור שלא יתגנה אדם מסויים אפשר שמותר. אומנם, לספר לשון הרע על פלוני ששמו כך וכך והשומע לא מכירו כלל, כתב בספר חוט השני שאסור, כיון שאם יפגוש את אותו אדם הרי שידע את הגנות עליו, ונמצא למפרע ששמע לשון הרע.

שאלה: האם מותר לספר לשון הרע על מאן דהו מבלי לגלות את שמו.

תשובה: במקרה שמתוך סיפור הלשון הרע יהיה ניכר לשומעים במי מדובר, בכלל לשון הרע ואסור.

כמבואר בדברי החפץ חיים (הלכות איסורי לשון הרע כלל ג הלכה ד): "איסור סיפור לשון הרע הוא, אפילו אם אין מברר בעת הסיפור את האיש שהוא מדבר עליו, רק הוא מספר סתם, ומתוך ענין הסיפור נשמע לשומע אל

